

Andrej Lorinc

VRTKAVÝ OSUD

Andrej Lorinc

Vrťkavý osud

ISBN 978-80-974264-0-8

Venujem

nebohej manželke, Anke, ktorú mi po sto tridsiatich dňoch
vzala bezpríznaková, agresívna
a neuveriteľne rýchlo devastujúca choroba.

S hlbokou a nekonečnou úctou
Andrej Lorinc

**„Na niektorých ľuďí nezabúdame,
len sa učíme bez nich žiť.“**

Obvinenie

Michal Kiš si spakruky utrel spotené čelo. Od rána s dcérou Katarínou obracali seno na panskej lúke neďaleko mestečka Budkovce. Pred dobrou chvíľou ju poslal do blízkeho lesíka doniesť čerstvú vodu. Znepokojene sa pozrel tým smerom, akosi sa mu nepozdávalo, kde je tak dlho. Vtom ju začul volať o ratu. Nerozmýšľal a rozbehol sa k potoku.

„Čo robíš, ty nemravník!“ skríkol na mládenca ležiaceho na Kataríne. Rukou jej pritláčal ústa a druhou sa snažil vyhrnúť sukňu. Chytil ho, prudko odsotil, až sa rozcapil na zemi.

„Katka, neublížil ti?“

„Nie otec, nič mi nie je. Ďakovať Bohu, prišli ste včas.“

Martin Kovalik, jediný syn bohatého zemana, sa snažil rýchlo pozviechať. Zlostil sa, že mu niekto rozkazuje a prekáža v jeho zábavke. Konečne sa postavil a pozrel do nahnevanej tváre otca dievčaťa.

„Tak toto ťa učia rodičia? Počkaj, však ja im poviem, čo za nehanebnosti stváraš!“

„Hovor si čo chceš! Myslíš, že ti uveria? Poviem im, že si vymýšľáš a klameš!“

„Och, ty naničhodník jeden! Ešte aj cigániť chceš?“ zahrnel nazlosteny otec. Nezvládol hnev a na mládencovu tvár dopadla jedna, v zapätí aj druhá facka. Zapotácal sa, neudržel sa na nohách a tvrdo dopadol na zem. Po chvíli sa posadil. Necháľpavo pozeral vôkol seba a zotrel si krv stekajúcu z nosa.

„Ty niktoš, ako si sa opovážil udrietať ma? Ja som zeman, rozumieš, zeman! Poviem to otcovi a...“

„Len povedz, ale pravdu! A teraz už dost! Nejeduj ma a nestraš! Utekaj domov, keď nechceš, aby som ti ešte strelil zopár zaúch.“

Mládenec, keď videl, že nahnevany otec urobil pár krokov k nemu, neváhal. Rozbehol sa preč.

Otec si prisadol k plačúcej dcére. Už si ponaprávala blúzku, sukňu aj krpce obula.

„No tak moja, upokoj sa. Neplač, už je dobre.“

„Otec, hrôza čo i len pomyslieť, ako zle sa to mohlo skončiť. Šťastie, že ste ma počuli volať. Už som sa nevládala brániť.“

„Ničomne sa správal, ale hlavne, že ti neublížil,“ utišoval ju a hladkal po svetlých vlasoch.

Sedeli, mlčali a zaháňali myšlienky na to, čo sa mohlo stať, keby nepočul jej volanie.

„Otec, zutekal ako zajac, keď ste ho postrašili.“

„Nič iné nemohol urobiť. Naľakal sa, aby som ho ešte neudrel. Je mladý, a nevie ako sa má správať k dievčatám. Nuž hej, k tomu aj zeman a myslí si, že je mu dovolené všetko. Vieš, najlepšie by bolo, keby sme o tom mlčali.“

Chvíľu sa ešte rozprávali. Oddýchli si, vrátili na lúku a pokračovali v práci.

„Kto ti dal takú poriadnu facku?“ privítal Andrej Kovalik syna, len čo vošiel do izby.

„Kiš, ten niktoš jeden, opovážil sa ma udrieť. Musíte ho za to potrestať.“

„Počkaj, len nie tak zhurta. Prečo to urobil?“

„Viete, bol som pri potoku a zbadal Katu. Vykasala si sukňu, rozopla blúzku a začala sa umývať. Skrýval som sa, pozeral a neskôr ...“ voľajako nevedel pokračovať. Bojzhlivo hľadel na čoraz viac mračiaceho sa otca.

„Ty si chcel, čo ti ona nechcela dať?“

„Tak akosi. Začala kričať, ako keby prišla o rozum, a brániť sa. Pribehol jej otec, sotil ma na zem až som nemohol dýchať, potom...“

„Juj, mlč už! Viem si domyslieť čo bolo. Chod' mi z očí!“

Andrej Kovalik ráznymi krokmi premeriaval miestnosť. Hnev ním lomcoval. Zlostil sa na ľahkomyselné chlapčisko, ale aj na Kiša. Taký niktoš, poddaný urodzeného pána Budkovského a opovážil sa dvihnúť ruku na syna zemana. Keď sa trochu upokojil a zamyslel, chápal ho. Kto iný, ak nie otec, by mal brániť dcérinu česť. Cítil sa bezmocný, nemôže urobiť nič. Volať Kiša na zodpovednosť? Nie, nie,

vyšlo by najavo, že jeho syn chcel znásilniť dievku. Hanba by padla na ich meno. To nesmie pripustiť.

„Dobre ma počúvajte,“ spustil na syna a manželku, len čo vošli dnu, „budete mlčať! Nič také sa nestalo, musíme všetko zatajiť. Rozumeli ste?“

„Áno, otec, ale...“

„Žiadne ale, synu! Chceš, aby celé mestečko vedelo, ako sa správaš? Ešte niečo, oženíš sa!“

„Otec! Nie, len to nie!“

„Mlč! Bude tak, ako vravím!“

„Nie je na ženbu mladý?“ namietla manželka.

„Čo? Čo to hovoríš? Daj sa mi svete, že mladý! Vari ťa dnešná pochabosť nášho jedináčika nepresvedčila? Ženu potrebuje! Treba ho čo najskôr oženiť!“

Nevšedné udalosti obyčajne prichádzali bez akéhokoľvek upozornenia, či varovania. Dnešné letné ráno sa ničím nelíšilo od mnohých predchádzajúcich. Nič nenaznačovalo, že do večera nastane toľko nepokoja a protichodných názorov v myslení obyvateľov Budkoviec. Najskôr boli len zvedaví, keď sa pred kaštieľom začali schádzať urodzení páni. Nevedeli o tom, že by sa malo konať nejaké dohodnuté stretnutie. Tak prečo prichádzajú? Čo sa to deje? Napätie narástlo, keď v ľahkom prútenom voze prišiel urodzený pán Matúš zo Svätej Márie, sprisahaný notár sudcovskej stolice. Ľudia začínali byť znepokojení a chceli sa dozvedieť viac. Keď sa rozchýrilo, že mnohí z pánov sú sudcovia, ich stiesnenosť rástla. Budú niekoho súdiť? Ale koho? Nevedeli si to vysvetliť a nenachádzali uspokojivú odpoveď. Nemali vedomosť o tom, žeby sa niekto z nich previnil. Nič sa tu neutajilo, veď sú ani rodina. Nejaký mrzký skutok by sa nedal zamlčať. Rozruch a veľké prekvapenie nastalo, keď dvaja panskí sluhovia po prašnej ceste privádzali Michala Kiša. Ľudia prechádzajúci povedľa nich ostávali stáť v nemom údive. Nemohli uveriť tomu, čo videli. Michala viedli, ale... veď ten by nedokázal nikomu ublížiť, či inú nepravosť spôsobiť.

Vedeli, že je čestný a pobožný človek, tak čo od neho urodzení páni chcú?

Prichádzajúcich vítal urodzený pán Ladislav Budkovský a viedol do priestrannej miestnosti. Pri stoloch s bohatým pohostením sedeli páni, ktorí prišli skôr. Srdečne sa medzi sebou zdravili a hostili, ale hlavne veľa rozprávali. Mali povinnosť zaujať stanovisko, rozhodnúť a vyniesť rozsudok.

„Urodzení páni, utíšte sa,“ prerušil vravu Matúš Šoš z Raškoviec, „dovoľujem si vás upozorniť, že čas pokročil. Bolo by už potrebné zapodievať sa nám záležitosťou, pre ktorú sme sa tu zišli.“

„Urodzená rodina Budkovských vzniesla písomné udanie proti Michalovi Kišovi. Myslím, že ste s ním dostatočne oboznámení,“ vysvetľoval a ubezpečoval sa Ladislav z Tibavy. Skúmavým pohľadom prebehol po tvárach prítomných. Súhlasné prikyvovanie a zamrmlané áno, ho utvrdilo, že sa nemýli.

„Vidím, že sme uzrozmeneí s prípadom, ktorým sa máme zaoberať,“ skonštatoval Matúš Šoš, „preto môžeme začať.“

„Pán Budkovský, je všetko pripravené? Je zabezpečená prítomnosť previnilca a svedkov?“ uisťoval sa Gašpar Paladi.

„Dúfam, že sme urobili, čo bolo potrebné. Prosím, nasledujte ma.“

Páni začali odsúvať stoličky a odchádzali do väčšej sály, ktorú premiestnením nábytku upravili. Oproti vchodu stáli spojené stoly, pozdĺž stien stoličky a stred bol prázdny. Urodzení hostia, Benedikt a Ladislav z Tibavy, Gašpar Paladi, Štefan a Peter z Čičaroviec, Matúš zo Svätej Márie a Matúš Šoš z Raškoviec tvoriaci tribunál sa usádzali. Po ich ľavici sedeli v kreslách urodzená pani vdova, syn Ladislav a urodzený pán Wiczmány s manželkou. Oproti nim si posadali najmajetnejší zemanía. Pri dverách stáli sluhovia. Po chvíli šepot utíchol. Zavládlo ticho.

„Veľavážená spoločnosť,“ ujal sa slova Šoš, ktorého ustanovili vedením pojednávania, „zišli sme sa na naliehavú žiadosť urodzenej pani Barbory Bodyovej, vdovy po Ľudovítovi z Budkoviec a jeho

syna Ladislava. Máme zaujať stanovisko k ich právu proti obvinenému Michalovi Kišovi. Začneme jeho vypočutím. Predved'te ho!“

Michal Kiš v sprievode dvoch sluhov vstúpil do miestnosti. Ostal zarazene stáť. Na vyzvanie, aby podišiel bližšie, ho postrčili. Po niekoľkých krokoch znova zastal a nechápavo sa obzeral. Vôkol videl len urodzené panstvo, ktoré si ho zvedavo obzeralo. Vystrašene strhol klobúk. V návale prekvapenia naň zabudol a začal sa úctivo ukláňať. Čo sa deje? Kde ho dovedli? Čo od neho chcú?

Znepokojujúce myšlienky sa mu prehánali hlavou. Nevedel nájsť odpoveď, bol stále zmätenejší. Mal akúsi zlú predtuchu, ale nechcel ukázať, že sa bojí. Potláčal tieto pocity, stál, v rukách húžval klobúk a pohľad upieral na bosé nohy.

„Michal, si predvedený pred tento tribunál, pretože si obvinený...“

„Urodzení páni, ja som... nič neurobil!“

„Mlč! Ako sa opovažuješ prerušiť ma? To je... neslýchaná bezočivosť! Budeš hovoriť, len keď ťa k tomu vyzveme. Rozumieš?“ osopil sa naňho Šoš, červený v tvári.

„Áno, urodzení páni,“ zašomral a zvesil hlavu.

Panstvo sa upokojilo a v miestnosti znova zavládlo ticho. Nahnevaný Šoš zobral do rúk písomné udanie a pokračoval: „Predvolali sme Michala Kiša, lebo je obvinený, že ohováral urodzeného pána Ladislava Budkovského a jeho matku. Chválil sa, že pani vdova v ňom našla také potešenie až sa s ním milovala. Aj proti Ladislavovi Budkovskému hovoril, že spával s matkou. Urodzený pán, preto podľa práva žiada o potrestanie na hrdle, teda trest straty hlavy. Lživé reči obvineného môžu pomocou čestných ľudí potvrdiť.“

Matúš Šoš dočítal. V panujúcom tichu zúčastnení upierali pohľady na obvineného. Nepohnute stál. V trasúcich sa rukách silnejšie žmolil klobúk. Zdvihol hlavu a prebehol pohľadom po prítomných. Čo videl v ich očiach ho vydesilo. Oni... oni, všetci uverili, že by dokázal niečo také mrzké povedať na urodzené

panstvo.

„Michal, si oboznámený s podaným obvinením. Priznávaš sa k týmto skutkom?“

„Nie... nieeee! Klamstvo... vymyslené klamstvo to je. Som nevinný...“

„Nám prislúcha a my rozhodneme, či si vinný alebo nie!“ umlčal ho Šóš.

Ticho v miestnosti začalo nadobúdať príchut' nevraživosti. Pohľady prítomných plné opovrhnutia sa zabodávali do obvineného. Ale zračila sa v nich aj nedočkavosť, prečo sa nič nedeje? Pán Šóš sa prehŕňal v písomnostiach. Ich šuchotom upozorňoval a priťahoval pohľady na seba. Napokon prehovoril: „Obvinený tvrdí, že je nevinný. Musíme konať ďalej. Urodzená pani vdova a jej syn Ladislav určili svedkov, nuž nech predstúpi prvý.“

Všetko ďalšie dianie už malo rýchly priebeh. Svedok vošiel dnu so zvesenou hlavou, pohľad upieral na špičky čižiem. Báľ sa pozrieť vôkol seba, ale hádam najviac na obvineného. Na položené otázky odpovedal náhlivo. Potvrdil, že Michal Kiš mu rozprával tieto nepravdy na urodzené panstvo. Ale on týmto jeho rečiam neveril a pokladal ich za podlé očierňovanie nevinných. Urodzený pán Ladislav Budkovský a ctená pani matka žili počestne. Ďalší predvolaní svedkovia vypovedali rovnako, ako ich predchodca.

Michal Kiš stál so zvesenou hlavou. Prvý úľak už ako-tak prekonal. Keď si vypočul výpoveď prvého svedka, zazdalo sa mu, že asi sníva. To predsa nemôže byť pravda! Žiaľ, dobre počul. No nerozumel, ako môže niekto rozprávať také do neba volajúce lži? Ďalší svedok potvrdzoval tie isté klamstvá. Kiš si uvedomil, že je s ním zle. Vedel, že nech by na svoju obhajobu povedal čokoľvek, spravodlivosti sa nedovolá. V myšlienkach došiel až tu. Oblial ho studený pot. Zalomcovala nim zimnica. Nie, ešte je božia spravodlivosť, a tá mu pomôže. Začal sa ticho modliť.

„Michal, počul si výpovede svedkov, tvrdíš aj naďalej, že si nevinný?“ prerušil panujúce ticho, ktoré nastalo po odchode svedkov Matúš Šóš.

Pohl'ady sa upierali na obvineného a všetci nedočkavo čakali na odpoveď. Ten však mlčal. Myšlienkami bol vzdialený od tohto miesta, otázku nepočul. Jeden zo sluhov ho silnejšie štychol do chrbta a prinavrátil do skutočnosti. Zodvihol hlavu. Pohľad upriamil na rozhnevaného pána Šóša.

„Pýtam sa ťa, či aj po svedeckých výpovediach trváš na tom, že si nevinný?“

„Urodzené panstvo, také podlé ohováranie by sa nikdy nezrodilo v mojej hlave a nevedel by som ho ani z úst vypustiť. Nevieť prečo svedkovia klamali a svedčili proti mne. Ich nepravdivé výpovede nech sú posúdené, keď budú skladať účty pred Bohom. Proti urodzenému pánovi Ladislavovi Budkovskému a pani vdove som nikdy nič zlé nepovedal. Viem, že sú dobrotiví ochrancovia chudobných, láskaví a spravodliví. Tak prečo by som mal rozprávať o nich také mrzké reči. Čo by som z toho mal? Urodzení páni, som nevinný!“

V miestnosti nastal šum. Prítomní boli nespokojní. Mysleli si, čo ešte obvinený chce, aby si uznal vinu. Svedkovia vypovedali proti nemu. To sa mu máli? Tak prečo sa nepriznal?

„Upokojte sa a buďte trpezliví. Prerušujem pojednávanie. Potrebujeme sa poradiť,“ ukončil debatu čoraz viac rozčúlený Šóš.

Sudcovia sa názorovo rozchádzali v presvedčení o vine obžalovaného. Napriek tejto skutočnosti, si uvedomovali, že musia rozhodnúť a vyniesť rozsudok.

„Utíšite sa, páni,“ prerušil ich rozhovor Šóš, „zavolať som vás sem, kde nás nikto nebude rušiť, aby sme sa mohli dohodnúť na znení rozhodnutia.“

„Sľúbili sme, že starostlivo preskúmame predvolaných svedkov,“ povedal Benedikt z Tibavy, „to sme aj vykonali. Z výpovedí všetkých jednoznačne vyplýva, že obvinený Kiš ohováral urodzené panstvo.“

„Páni, čo hovorí pán Benedikt je pravda. Ale nedá mi, aby som vás neupozornil, že ich výpovede sa veľmi zhodovali. Mal som

dojem, že sa ich museli vopred naučiť,“ poznamenal Gašpar Paladi.

„Rozmýšľam,“ zapojil sa do rozhovoru Štefan z Čičaroviec, „ako obžalovaný položil otázku – aký úžitok by z toho mal, keby šíril takéto reči? Odpoveď je, že žiadny, tak prečo by to potom robil? Nepôsobí na mňa, že je taký hlúpy.“

„Stotožňujem sa s vašimi postrehmi,“ prehovoril Matúš Šoš, ktorý doteraz mlčal a so záujmom ich počúval, „ale chcem vám pripomenúť, že musíte brať do úvahy výpovede svedkov.“

„Nuž áno, ctihodný pán Šoš má pravdu. Nemôžeme vyriešiť výrok na základe našich pocitov. Chcel by som vám ešte dať na zváženie, že trest straty hlavy žiadaný Ladislavom Budkovským sa mi javí ako prísny. Mali by sme ho zmierniť,“ navrhuje Benedikt z Tibavy, s čím väčšina prítomných súhlasila.

„Naše postoje sme si vyjasnili. Pán Budkovský a ctihodná pani matka žijú bezúhonne. Navrhujem, aby na očistenie mena zložili prísahu spoločne s jednou seberovnou osobou. Páni, ak súhlasíte, treba sa nám dohodnúť, kedy uskutočníme toto konanie,“ povedal Šoš.

„Myslím, že pätnásť dní je dostatočne dlhý čas,“ navrhol Paladi.

„Má niekto iný návrh? Ak nie, tak končíme,“ uzatvoril debatu Šoš.

Notár Matúš zo Svätej Márie všetko starostlivo zapisoval. Výrok sudcovia nevyniesli. Uzhodli sa, že tak urobia až po zložení prísahy. Potom ho opatria svojimi podpismi a pečaťami.

V sále, keď odišli sudcovia, zavládlo ticho. Urodzená pani Budkovská nasledovaná synom a pánom Wiczmandým s manželkou sa odobrali do menšieho salónika. Poskytoval im viac súkromia a možnosť nerušene sa porozprávať.

Zemania považovaní za akýchsi zástupcov mestečka, tiež opúšťali svoje miesta. Vystierali strpnuté nohy, prešli pár krokov a zhŕkli sa do hlúčika.

„Páni bratia,“ škodoradostne vyštekol zeman Bandovský, „teda toto som nečakal! Kiš dostane, čo si zaslúži. Už bolo načase, aby sa

tej žobrote ukázalo, kto je tu pánom.“

„Nikto z nás nevie, čo za myšlienky sa komu prehánajú v hlave. Popravde aj ja som prekvapený. No, aby rozprával také hlúposti, nie, to neverím,“ ozval sa niekto z prítomných.

„Či to povedal alebo nepovedal, môžeme sa len dohadovať. Musíme brať na zreteľ výpovede svedkov,“ zapojil sa do rozhovoru zeman Kovalik.

„Tak je, práve oni mu najviac priťažili. Môže rozprávať, že je nevinný koľko chce. Sám proti nim nič nezmôže,“ vyslovil svoj názor ďalší zeman.

„Nuž, páni bratia,“ povedal Kovalik, „nech sa pohovorilo ktoviečo, myslím si, že Kiš je nevinný. Urodzený pán nemusel žiadať taký prísny trest. Má právo meča a mohol vyvolať sankcie sám. Pre výstrahu a poučenie ho stačilo natiahnuť na dereš.“

„Pán Kovalik, nesúhlasím! Práve naopak, Kiša je potrebné, čo najprísnejšie potrestať. Zdá sa mi, že sa ho nejako zastávajú?“ neodpustil si uštipačnú poznámku Bandovský.

„Nie, nie, to sa vám len zdá. Nemám žiadny dôvod Kišovi nadržiavať. Povedal som iba, čo si myslím.“

Sudcovia sa vrátili do sály a prišlo aj urodzené panstvo. Zemania stíchli. Všetci zaujali svoje miesta.

Matúš Šoš pokračoval v prerušenom jednaní: „Z výpovede svedkov vyvodzujeme záver, že Kiš je vinný. Nečestne očiernil urodzené panstvo. Navrhujeme, aby títo na potvrdenie svojej mravnosti zložili prísahu spoločne s jednou rovnocennou osobou. Mali by tak urobiť o pätnásť dní. Keď to uskutočnia, budú môcť potrestať obžalovaného a odrezať mu jazyk, aby už nikdy nemohol šíriť lži. To je všetko. V stanovený deň sa tu opäť stretneme.“

V sále nastal hluk. Vstávali a rozchádzali sa.

Obyvatelia Budkoviec s neskrývanou zvedavosťou sledovali súdne pojednávanie. V priebehu dňa sa čo-to podozvedali. Pobehujúci sluhovia stále utrúsili nejakú novinku.

Ich zvedavosť neuspokojili ani svedkovia. Prvý vyšiel mlynár, ale nepovedal ani slovo. Mávol rukou a rýchlou chôdzou zamieril k rieke, kde stál mlyn. Podobne sa správali aj ďalší. Mlčali. Bývali v neďalekej dedine a len čo boli pred kaštieľom nasadli do vozov, pošibali kone a už ich nebolo.

Za nimi vyšli zemaná a razom ich obklopil dav. Otázky sa na nich sypali zo všetkých strán. Hlavné slovo mal Bandovský. Lichotilo mu, že je v stredobodnom pozornosti a považoval sa za veľmi dôležitého. Dychtivo ho počúvali, striehli na každé slovo, na každú podrobnosť. Dočkali sa, po čom tak prahli. Správy spôsobili rozruch a šírili sa ako veľká voda. Obyvatelia boli nespokojní, málokto veril, že Kiš je vinný. Vytvárali malé skupinky a zhovárali sa o jeho previnení. Nemohli pochopiť, žeby taký rozumný človek niečo také povedal. Nikdy ho nepočuli, aby táral. Keby bol opitý, možno by pripustili, že sa to mohlo stať. Lenže on nepil. A ten trest, ktorý mu hrozí? Strašné čo i len pripustiť, že mu môžu odrezat' jazyk. Otázok bolo veľa a oni nenachádzali odpovede.

Horí !

Mestečko Michalovce v Zemplínskej stolici bolo križovatkou krajinských ciest. Prechádzala ním obchodná hradská od Košíc do Užhorodu a druhá z juhu na sever do Poľska a Haliče.

Neďaleko mosta cez rieku Laborec, stálo obydlie Ondreja Kováča. Samotné meno prezrádzalo, že bol kováčom. Týmto remeslom sa živil jeho otec, dedo aj pradedo. Pred kováčskou dielňou bolo priestranstvo na podkúvanie koní alebo opravu voza i saní. Vysunutá strecha podopretá stĺpmi ho chránila pred nečasom.

V priestrannom dvore za domom boli hospodárke prístrešky gazdovstva. Ondrej Kováč bol zručný majster vo svojom remesle. Fortieľ odovzdával aj dvom synom, osemnásťročnému Petrovi a o niečo mladšiemu Pavlovi. Odmalička sa tmolili okolo otca, zriedkavo aj na poli pri chalupe pomáhali matke. Najradšej sa však zdržiavali v dielni, kde mlátili kladivami, mocovali sa s ručným fúkacím meчом – dúchadlom, či inou ťažkou prácou. Tá mala za následok, že boli nielen vysokí, ale aj pekne urastení. Bola radosť pozerat' sa na nich, keď opásaní koženou zásterou na nákove opracovávali rozžeravené železo. Rodičia chceli viac detí, hlavne matka túžila po dievčatku. Pán Boh im však nadelil len chlapcov a ďalej, akoby na rodinu kováča zabudol. Časom sa upokojili, pretože mládenci boli úslužní, pracovití, pobožní, vážili si ich, a tak z nich mali radosť. Bratia sa zovňajškom na seba podobali, povahovo však boli odlišní. Pavol, veselý a šikovný remeselník, si nelámal hlavu nad tým, prečo sa niečo robí tak alebo onak. Nerozmýšľal, či sa to nedá urobiť jednoduchšie a lepšie. Uspokojil sa s tým, čo mu prikázal alebo ukázal otec. Peter, bol skôr vážny, hlbavý a málovravný, stále túžil po nových vedomostiach. Snažil sa pochopiť podstatu výroby a fungovania rôznych zariadení. Medzi rovesníkov chodieval málo, najradšej bol doma. Viedol dlhé rozhovory s rodičmi alebo niečo majstroval v dielni.

Rodina kováča Ondreja sa musela v poslednom období poriadne usilovať, aby v dome nepocit'ovali núdzu. Práce nebolo veľa, obchod

upadal. Na cestách nevládol už taký čulý ruch. Koní na podkutie bolo málo a vozov na opravu tiež. Vyrábali hádam všetko, čo súviselo so spracovaním kujnej ocele, teda so železom. Na trhoch predávali hlavne poľnohospodárske náradie. Neodmietli ani ojedinelé zákazky na zhotovenie mreží na okná, či dvere, ozdobné kovanie na vozy, ale aj iné drobné predmety, ako boli sekáče, škrabky, trojnožky alebo aj svietniky. Túto prácu mal Peter rád. Umožňovala mu k svojej zručnosti pridať aj niečo zo svojej predstavivosti.

Obyvatelia Michaloviec sa netešili príchodu skorej jari. Obávali sa, že ešte prídu nočné mrazy a napáchajú veľa zla. Zatiaľ sa nemuseli strachovať, aj keď obloha bola plná hviezd, neochladilo sa.

Pavol Kováč sa nenáhľivo vracal domov. Nemal dôvod ponáhľať sa, veď zvonár ešte neodzvonil večierku. Po nej sa nebolo radno prechádzať a k tomu bez lampáša. Vracal sa z kostola, stretol kamarátov a zdržal sa. V tom sa mu zazdalo, že cíti závan dymu. Pozrel na oblohu. V prvej chvíli zmeravel, no rýchlo sa spamätal a pustil sa do behu. Z miesta, kde stál ich dom a dielňa stúpala oblak sivého čmudu. V tom strachu si vôbec neuvedomil, že stále kričal: „Horí! Horí! Ľudia horí!“ Vbehol do dvora, ale nič nezbadal. Utekal ďalej povedľa hospodárskych prístreškov až na ich koniec.

Susedov senník oblizovali plamienky ohňa. Zbiehali sa susedia. Dav sa zväčšoval a pridával sa k hasiacim. Do hlasnej vravy zaznievali výkriky: „Horí! Horí!“

„Vodu! Vodu! Rýchlo noste vodu!“ dožadovali sa muži stojaci blízko ohniska. Vôkol bolo čím ďalej, tým viac dymu. Štípal ich v očiach a dráždil na kašeľ. Nepochybovali, jedno vedro vody za druhým liali na vzdúvajúce sa plamene, no požiar sa im nedarilo udusiť.

„Peter, kde je Pavol? Nevidím ho!“ strachoval sa Ondrej Kováč o druhého syna.

„Otec, ani ja ho nevidím. Možno je na druhej strane ohniska. Nie, nie, už ho vidím! Vyvádza kravu z maštale.“

„Chválabohu, bál som sa oňho.“

Oheň naberal na sile a bol čím ďalej väčší. Plamene šľahali

vysoko a zachvacovali slamený prístrešok senníka. Mali strach, keby začal horieť, mohla by sa vznietiť aj strecha domu.

„Chlapi, musíme strhnúť prístrešok! Seno už nezachránime. Ponáhl'ajme sa!“ súril Ondrej Kováč.

Muži v chvate hľadali drúky, lopaty, vidly a iné náradie, ktoré malo dlhé porisko. O chvíľu sa celou silou zapierali do stĺpov senníka. Žena, stojaca blízko zvrieskla: „Pozor! Chlapi, pozor!“

Časť prístrešku spadla na horiace seno a nakrátko udusila plameň. K oblohe sa vzniesla záplava iskier.

Na ceste, ba aj vo dvore bokom od ohňa, stáli starší ľudia a mnoho detí. Nevládali už pomôcť, nuž dávali pozor na malých zvedavcov. Videli, ako rodičia náhlivo vybiehali von a nevracali sa, nuž ich išli hľadať. Menšie držali na rukách, staršie vyl'akané, pozerali so zatajeným dychom. Ženy sa prežehnávali a modlili, muži mlčali. No všetci mysleli na to isté: „Bože, pomôž a nedopuť, aby sa oheň rozšíril.“

„Pod'te mi pomôcť! Odtiahneme prístrešok ďalej, aby plamene nešľahali tak vysoko!“ volal jeden z chlapov.

Po chvíli sa im to podarilo. Slama z prístrešku a seno horelo ďalej, ale oheň už nebol taký mohutný.

„Odhrnieme ešte seno, čo je pri stene stajní,“ usmerňoval chlapov Kováč.

Ešte dlho zalievali ohnisko vodou, až sa im podarilo oheň zahasť. Zo senníka ostala pahreba, v ktorej sa sem-tam objavil malý plamienok. Ten rýchlo udusili.

Začmudení, mokří a unavení, stáli vôkol dohárajúceho zhoreniska. Seno nezachránili. Veľkému požiaru zabránili, a to bolo najdôležitejšie.

Ráno bol Ondrej Kováč so synmi v dielni. Od suseda Michala k nim doliehal hlasný rozhovor, preto vyšli von. Blízko pri zhorenisku stála skupina chlapov.

„Dobré ráno,“ prerušil ich rozhovor Kováč, „o čom sa tak hlasno rozprávate?“

„Dobré aj vám. Nuž, o čom sa rozprávame? Nevieme nájsť príčinu včerajšieho ohňa. Tuto Michal hovorí, že po zotmení nebol z chalupy nikto vonku. No, aby niekto úmyselne založil požiar, to sa nám tiež nepozdáva,“ vysvetľoval sused Matúš z druhej strany ulice.

Mlčali, zamýšľali sa, ale vysvetlenie nenachádzali. Oheň predsa nevznikne len tak z ničoho, to vedeli. Tak prečo začalo horieť?

Michal s vystretou pravicom podišiel k Pavlovi: „Chcem sa ti poďakovať...“

„Ale sused, predsa každý by konal rovnako, takže nemáte za čo ďakovať.“

„... to hej, Pavol, ale ty, len čo si zbadal oheň, zburcoval si ľudí aj kravu ratoval.“

„Chlapi, pod'ťe sa pozrieť,“ krútil hlavou Matúš, stojací na oranisku vedľa zhoreniska, „aha, v brázdach je iný popol, sú v ňom väčšie drevené uhlíky. Nesype sem popol gazdiná z otvoreného ohniska, keď ho čistí?“

„Čo? Hádám...juj, anciáša tvojho, chceš tým povedať, že moja stará podpálila senník?!“

„Nie, to nechcem povedať! No, keď tam bol nejaký žeravý uhlík a vietor ho odfúkol do sena...“

„Tak čo? Mohlo začať horieť? Nože netáraj! Nemám takú hlúpu ženu, aby žeravé uhlíky sypala blízko sena.“

„Chlapi, majte rozum! Upokojte sa!“ Ondrej Kováč tíšil napajedených susedov, „všetci predsa dávame pozor, aby v popole neboli tlejúce uhlíky. Vaše dohadovanie nevedie k ničomu a už asi ťažko zistíme ako vznikol oheň. Nik z nás nevie, kto zapríčinil toto nešťastie.“

„Dobre vravíš,“ už zmierlivo povedal Matúš, „no musíme sa mať na pozore. Predstavte si, že by bol senník plný a fúkal silný vietor, nešťastie by nás neminulo. Isto by zhorelo niekoľko domov.“

„Chlapi, hrôza, predstavte si, ako zle sa to mohlo skončiť. Ďakujme Bohu, že nám pomohol,“ prežehnal sa Michal.

„Zhorel senník, pravda, škoda. Čo už, do jesene si postavíš nový. Horšie, že popolom ľahlo aj seno. Čím nakrmiš kravu, kým narastie